

УДК 342.9: 347 (77+78)

DOI <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2020.2.36>**Олена Коротун,**

канд. юрид. наук, доцент,

докторант

Науково-дослідного інституту публічного права

ІНСТИТУТ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЯК МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАХИСТУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

У статті підкреслюється важлива роль інституту адміністративної відповідальності у забезпеченні суспільних відносин, де адміністративна відповідальність відіграє одну з провідних ролей у забезпеченні публічних та приватних інтересів у сфері інтелектуальної власності. На підставі проаналізованих вітчизняних законодавчих актів та монографічних досліджень провідних вчених-адміністративістів із вказаної проблематики наголошено, що наразі в теоретичному і практичному полі залишилися проблемні питання, що стосуються вдосконалення інституту адміністративної відповідальності за порушення законодавства у сфері інтелектуальної власності.

Звертається увага на необхідність удосконалення положень КУпАП щодо суб'єктивного складу осіб, які зобов'язані нести адміністративну відповідальність у разі порушення законодавства у сфері інтелектуальної власності. Для запровадження ефективної правової регламентації адміністративної відповідальності за порушення законодавства у сфері інтелектуальної власності, відмежування їх від інших правопорушень треба застосовувати не тільки норми статей Кодексу України про адміністративні правопорушення, якими передбачена адміністративна відповідальність за порушення законодавства у сфері інтелектуальної власності, а й положення Законів України: «Про авторське право і суміжні права», «Про заходи щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я населення», «Про рекламу», «Про державну підтримку кінематографії в Україні», «Про кінематографію», «Про особливості державного регулювання діяльності суб'єктів господарювання, пов'язаної з виробництвом, експортом, імпортом дисків для лазерних систем зчитування», «Про ліцензування видів господарської діяльності», а також інших нормативно-правових актів.

Проаналізовано об'єктивні та суб'єктивні ознаки складу адміністративних правопорушень, передбачених нормами статей 156-3, 164-7, 164-8, 164-13 КУпАП; зазначено, що вони не досить чітко сформульовані у диспозиціях вказаних статей, що, безумовно, створює проблемні питання у кваліфікації адміністративних правопорушень у правозастосовній діяльності. Пропонуються шляхи вдосконалення інституту адміністративної відповідальності за порушення законодавства у сфері інтелектуальної власності.

Ключові слова: законодавство, охорона, об'єкт, суб'єкт, правопорушення.

Постановка проблеми. Проблеми сучасного процесу забезпечення ефективної охорони та захисту інтелектуальної власності традиційно є об'єктом пильної уваги як науковців, так і практиків і стосуються інтегрованого механізму публічних і приватних інтересів. Нині в інституті адміністративної відповідальності у разі незаконного використання об'єкта (об'єктів) права інтелектуальної власності, в результаті чого порушуються суб'єктивні права їх правовласників, існує низка проблем, які потребують свого вирішення: зокрема, до таких можна віднести проблему визначення структурних елементів складів адміністративних правопору-

шень, об'єктивної сторони правопорушень інтелектуальної власності в мережі Інтернет, загального суб'єкта адміністративної відповідальності, встановлення суб'єктивних ознак адміністративних правопорушень.

Варто зазначити, що, беручи до уваги проблемність наявних питань у сфері захисту інтелектуальної власності, осторонь їх вирішення не могла залишитися наука адміністративного права, тобто вчені-адміністративісти. Залежно від об'єкта права інтелектуальної власності як об'єкта адміністративно-правової охорони окремі аспекти правової характеристики адміністративної відповідальності та інших проблемних

питань, пов'язаних з адміністративними деліктами та суб'єктами відповідальності за порушення законодавства у сфері інтелектуальної власності, досліджували у своїх працях В. Галуцько, Т. Гарбуз, К. Куркова, Г. Римарчук, А. Майданевич, О. Михальський, О. Світличний, О. Тандир, С. Філь, А. Чукаєва та ін.

Не заперечуючи вагомому внеску вказаних та інших вчених, слід констатувати, що специфіка охорони об'єктів права інтелектуальної власності, поряд із постійними внесеннями законодавцем змін до законодавства у сфері інтелектуальної власності, потребує постійного дослідження проблем теоретичного та практичного характеру з метою забезпечення належного захисту прав власників та інших учасників правовідносин у сфері інтелектуальної власності.

Метою цієї статті є дослідження та розкриття об'єктивних та суб'єктивних ознак складу адміністративних правопорушень, що полягають у порушенні законодавства у сфері інтелектуальної власності.

Виклад основного матеріалу. Незалежно від об'єкта адміністративно-правової охорони інститут адміністративної відповідальності відіграє одну з провідних ролей у сфері забезпечення публічних та приватних інтересів. Водночас у науці адміністративного права спостерігається розмаїття думок та підходів щодо виокремлення різних за об'єктами посягань адміністративних правопорушень [1, с. 164].

Однією із таких сфер є суспільні відносини у сфері захисту інтелектуальної власності, де адміністративно-деліктні питання, поза будь-яким сумнівом, є важливими для забезпечення захисту інтелектуальної власності, що зумовлює необхідність проведення дослідження, пов'язаного з інститутом адміністративної відповідальності. Тому слід погодитися з думкою О. Світличного, який зазначає, що у будь-якій сфері людської діяльності, у тому числі боротьбі із правопорушеннями у сфері інтелектуальної власності, принципове значення приділяється питанням юридичної відповідальності [2, с. 196].

Серед видів юридичної відповідальності особливу роль відіграє адміністративна. У Кодексі України про адміністративні правопорушення (далі – КупАП), за нашими підрахунками, є 11 статей, що безпосередньо стосуються сфери інтелектуальної власності, проте видів правопорушень, що вчиняються у цій сфері, значно більше, ніж статей. Враховуючи багатогранність і специфічність адміністративно-правової охорони об'єктів

права інтелектуальної власності, вважаємо за доцільне розглянути лише ті з них, які потребують вирішення теоретичних та практичних питань правової регламентації адміністративної відповідальності. З цією метою проаналізуємо склади окремих статей КупАП, норми яких передбачають відповідальність за порушення законодавства у сфері інтелектуальної власності.

Статтею 156-3 КупАП передбачена відповідальність за порушення встановлених законодавством вимог щодо заборони реклами та спонсорства тютюнових виробів. Відповідно до норм цієї статті, реклама, а так само будь-яка інша діяльність з рекламування тютюнових виробів, знаків для товарів і послуг, інших об'єктів права інтелектуальної власності, під якими випускаються тютюнові вироби, з порушенням вимог чинного законодавства про рекламу, а також спонсорування будь-яких заходів з використанням знаків для товарів і послуг, інших об'єктів права інтелектуальної власності, під якими випускаються тютюнові вироби, з порушенням вимог чинного законодавства про рекламу – тягне за собою накладення штрафу на посадових осіб рекламодавця та/або розповсюджувача реклами.

З огляду на зазначене вважаємо, що норми ст. 156-3 КупАП неповною мірою розкривають об'єктивну сторону правопорушення, передбаченого вказаною статтею. Відповідно до конструкції складу відповідальності за правопорушення, передбаченого ст. 156-3 КупАП, настає у разі рекламування та спонсорування в частині використанням знаків для товарів і послуг, інших об'єктів права інтелектуальної власності. Відповідно до ст. 16 Закону України «Про заходи щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я населення» від 22.09.2005 р. № 2899-IV забороняються будь-яка реклама та стимулювання продажу тютюнових виробів, знаків для товарів і послуг, інших об'єктів права інтелектуальної власності, під якими випускаються тютюнові вироби.

Визначаючи ознаки правопорушень, передбачених ст. 156-3 КупАП, слід врахувати положення ст. 22 Закону України «Про рекламу» щодо заборони реклами тютюнових виробів, реклами знаків для товарів і послуг, інших об'єктів права інтелектуальної власності, під якими випускаються тютюнові вироби, у різноманітних засобах масової інформації, на радіо та телебаченні та за допомогою інших засобів передавання сигналу; в усіх друкованих засобах масової інформації, а також спонсорування теле-, радіопередач, театральних-концертних, спор-

тивних та інших заходів з використанням знаків для товарів та послуг, під якими випускаються алкогольні напої.

Об'єктом цього правопорушення є встановлений порядок у сфері заборони реклами та спонсорства тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я населення. Суб'єктом адміністративного правопорушення є фізичні особи-підприємці та посадові особи. Відповідно до положень Закону України «Про рекламу» від 03.07.1996 р. № 270/96-ВР посадові особи Держпродспоживслужби України мають право притягувати до відповідальності за порушення законодавства про рекламу юридичних осіб, а також представництва нерезидента в Україні.

З об'єктивної сторони правопорушення щодо об'єктів права інтелектуальної власності, передбачене ст. 16 Закону України «Про заходи щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я населення» від 22.09.2005 р. № 2899-IV, проявляється у діях, які можливі у різноманітних формах.

Об'єктивна сторона правопорушення полягає у порушенні встановленого порядку відносин, що виникають у процесі виробництва, розповсюдження та споживання реклами, охорони здоров'я населення від шкоди, що завдається їхньому здоров'ю внаслідок куріння тютюнових виробів та захисту прав споживачів.

Адміністративні дії, що виникають під час виробництва, розповсюдження та споживання реклами, які поєднуються із незаконним використанням об'єктів права інтелектуальної власності, треба кваліфікувати за сукупністю правопорушень, передбачених ст. 156-3 і ст. 51-2 КУпАП, – за наявності всіх ознак цих правопорушень. Кваліфікуючими ознаками правопорушення є вчинення його повторно.

Проблемним питанням у застосуванні заходів щодо адміністративного проступку є ст. 164-7 КУпАП, якою передбачена відповідальність за порушення умов розповсюдження і демонстрування фільмів, передбачених державним посвідченням на право розповсюдження і демонстрування фільмів.

Сучасне розуміння положень вказаної статті передбачає, що об'єктивна сторона правопорушення полягає у розповсюдженні і демонструванні фільмів з порушенням встановлених умов і має бланкетний характер. Право на розповсюдження і демонстрування фільмів здійснюється відповідно до вимог Законів України «Про авторське право і суміжні права» від 23.12.1993 р. № 3792-XII і «Про кінематографію» від 13.01.1998 р. № 9/98-ВР

та Положення про державне посвідчення на право розповсюдження і демонстрування фільмів, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 17.08.1998 р. №1315 (в редакції постанови № 812 від 03.10.2018 р.), прокатне посвідчення, яке дає право розповсюджувати і демонструвати на території України всі види фільмів, вироблених в Україні та за її межами, розповсюдjuвачам (дистриб'юторам, прокатникам), кіновидовищним закладам, прокатним пунктам відеокасет, торговельним підприємствам, підприємствам з тиражування, а також телеорганізаціям, у тому числі кабельному телебаченню, незалежно від форми власності, одержує власник відповідних прав (*фізична або юридична особа, яка відповідно до законодавства є суб'єктом підприємницької діяльності*).

З об'єктивної сторони правопорушення проявляється у діях, що порушує авторське право або суміжні права, зокрема: незаконному розповсюдженні (прокаті) фільмів; незаконному демонструванні фільмів; незаконному продажу фільмів; незаконному виготовленні фільмокопій; незаконному тиражуванні фільмокопій; незаконній передачі впрокат фільмокопій; іншому умисному порушенні авторського права або суміжних прав.

Це означає, що у разі незаконного розповсюдження або незаконного демонстрування фільмів особою, яка має державне посвідчення на право розповсюдження і демонстрування фільмів, вказані дії можуть кваліфікуватися за ст. 164-7 КУпАП. Водночас у разі дострокового припинення дії угод (контрактів, договорів), укладених з власником майнових авторських прав, відбувається скасування державної реєстрації фільму та визнання недійсним прокатного посвідчення; в такому разі вчинення правопорушення у формі незаконного розповсюдження або незаконного демонстрування фільмів особою, яка не має державного посвідчення на право розповсюдження і демонстрування фільмів, повинно кваліфікуватися за статтями 164-7, 51-2 КУпАП. Вказані ознаки мають факультативний характер, передбачені нормативно-правовими актами, складаються з альтернативних дій.

Склад правопорушення у цьому випадку утворює вчинення різних дій, згаданих у Законах України «Про авторське право і суміжні права» та «Про кінематографію». Суб'єктом адміністративного правопорушення може бути посадова особа юридичної особи або фізична особа-підприємець.

Потребує певного уточнення склад адміністративного правопорушення, зазначеного в ст. 164-8 КУпАП «Недотримання квоти

демонстрування національних фільмів при використанні національного екранного часу».

Об'єктом правопорушення, передбаченого ст. 164-8 КУпАП, є суспільні відносини у сфері державної підтримки кінематографії. Державна підтримка надається суб'єктам кінематографії незалежно від форми власності, які забезпечують створення (виробництво), розповсюдження, демонстрування, рекламування та популяризацію національних фільмів, просування послуг вітчизняної кіногалузі, проведення фундаментальних та прикладних досліджень, здійснюють освітню діяльність у сфері кінематографії в порядку, встановленому Законом України «Про державну підтримку кінематографії в Україні» від 23.03.2017 р. № 1977-VIII.

Об'єктивна сторона правопорушення, передбаченого ст. 164-8 КУпАП, полягає у порушенні суб'єктами кінематографії та телебачення квоти демонстрування національних фільмів у процесі використання національного екранного часу, авторського права та суміжних прав.

Відповідно до вимог ст. 15-2 Закону України «Про кінематографію», з метою сприяння виробництву фільмів в Україні, а також доступу глядачів до перегляду творів національної кінематографічної спадщини телерадіоорганізації, які відповідно до ліцензій здійснюють телевізійне ефірне мовлення або багатоканальне мовлення з використанням радіочастотного ресурсу, інші демонстратори фільмів, які не є телерадіоорганізаціями, зобов'язані дотримувати квоту для всіх суб'єктів кінематографії, які здійснюють демонстрування фільмів на території України.

Відповідно до Положення про національний екранний час та його використання суб'єктами кінематографії та телебачення, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 14.09.1998 р. № 1436 (в редакції постанови від 16.05.2018 р. № 381), контроль за використанням телерадіоорганізаціями, які відповідно до ліцензій здійснюють телевізійне ефірне мовлення або багатоканальне мовлення з використанням радіочастотного ресурсу, іншими демонстраторами фільмів, які не є телерадіоорганізаціями, національного екранного часу, дотримання квоти національного екранного часу та виконання інших вимог Положення здійснюють Держкіно і місцеві органи управління кінематографією, а також, відповідно до законодавства, Національна рада з питань телебачення і радіомовлення.

Згідно з ч. 1 ст. 9-2 Закону України «Про кінематографію» здійснення контролю за дотриманням квоти демонстрування національних фільмів під час використання

національного екранного часу, умов розповсюдження і демонстрування фільмів, передбачених державним посвідченням на право розповсюдження і демонстрування фільмів, а також складання протоколів про адміністративні правопорушення у сфері кінематографії належить до повноважень посадових осіб центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері кінематографії.

Із наведеного стає зрозумілим, що нормами ст. 164-8 КУпАП передбачена адміністративна відповідальність за порушення законодавства у галузі кінематографії, авторського права та суміжних прав; спільним родовим об'єктом цих адміністративних правопорушень є суспільні відносини, пов'язані з виробництвом, розповсюдженням, збиранням і демонструванням фільмів.

Вказане впливає зі змісту Закону України «Про кінематографію», а саме: в абзаці третьому ч. 1 ст. 3 Закону зазначено, що виключне право на фільм – майнове право юридичної або фізичної особи, що дає право тільки цій особі на використання фільму в будь-якій формі і будь-яким дозволеним способом; у ст. 4 Закону зазначено, що відносини, які виникають у процесі виробництва та використання фільму як об'єкта авторського права, регулюються Законом України «Про авторське право і суміжні права» та іншими нормативно-правовими актами України.

Як свідчить наведене, адміністративна відповідальність за порушення законодавства у сфері інтелектуальної власності може бути встановлена й іншими законодавчими актами. Зокрема, одним із таких законодавчих актів є Закон України «Про особливості державного регулювання діяльності суб'єктів господарювання, пов'язаної з виробництвом, експортом, імпортом дисків для лазерних систем зчитування» від 17.01.2002 р. № 2953-III, згідно зі ст. 8 якого до вказаних суб'єктів передбачено застосування різноманітних фінансових санкцій у вигляді штрафів, а також вилучення дисків для лазерних систем зчитування, матриць, обладнання та сировини для їх виробництва.

Нормативним актом, що має безпосереднє відношення до суб'єктів адміністративних проступків, є Закон України «Про ліцензування видів господарської діяльності» від 02.03.2015 р. № 222-VIII. Натепер, згідно зі ст. 7 цього Закону, такий вид господарської діяльності, як виробництво, експорт, імпорт дисків для лазерних систем зчитування, ліцензуванню не підлягає, а тому наразі відсутні підстави для притягнення особи до відповідальності за ст. 164.

КУпАП «Порушення порядку провадження господарської діяльності» щодо ліцензування господарської діяльності, пов'язаної з виробництвом, експортом, імпортом дисків для лазерних систем зчитування.

Це повною мірою стосується і ст. 164-13 КУпАП «Порушення законодавства, що регулює виробництво, експорт, імпорт дисків для лазерних систем зчитування, експорт, імпорт обладнання чи сировини для їх виробництва».

Відсутність спеціальної заборони на виробництво дисків, яке раніше підлягало ліцензування, вказує на відсутність складу правопорушення за зайняття видами господарської діяльності, щодо яких є спеціальна заборона.

Основним безпосереднім об'єктом адміністративного проступку, передбаченого ст. 164-13 КУпАП, є регламентований законодавством порядок провадження господарської діяльності, такої як виробництво, експорт, імпорт дисків для лазерних систем зчитування, експорт, імпорт обладнання чи сировини для їх виробництва. Додатковим об'єктом адміністративного проступку виступають об'єкти авторського права та суміжних прав. Це означає, що порушення законодавства, що регулює виробництво, експорт, імпорт дисків для лазерних систем зчитування, експорт, імпорт обладнання чи сировини для їх виробництва, може поєднуватися із незаконним відтворенням або розповсюдженням об'єктів авторського права та суміжних прав, що треба кваліфікувати за сукупністю адміністративних проступків, передбачених ст. 164-13 та ст. 51-2 КУпАП.

Досліджуючи приписи ст. 164-13 КУпАП, потрібно звернути увагу на той факт, що норма вказаної статті взагалі не визначає суб'єкта правопорушення. Крім загальних ознак, суб'єкт адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 164-13 КУпАП, характеризується ще й додатковими специфічними властивостями, якими наділені посадові особи та фізичні особи-підприємці.

The paper emphasizes the important role of the Institute of Administrative Responsibility in ensuring public relations, where administrative responsibility plays one of the leading roles in securing public and private interests in the field of intellectual property. On the basis of the analyzed national legislation and monographic studies of leading scientists-administrators, who investigated these issues, attention is drawn to the fact that at present theoretical and practical problems remain concerning the improvement of the institution of administrative responsibility for violation of the legislation in the field of property.

Attention is drawn to the need to improve the provisions of the Code of Administrative Offenses concerning the subjective composition of persons who are obliged to bear administrative responsibility in case of violation of the legislation in the field of intellectual property. To introduce effective legal regulation of administrative responsibility for violation of intellectual property legislation, to distinguish them from other offenses. On this basis, not only the norms of articles of the Code of Administrative Offenses, which stipulates administrative liability for infringement of the legislation in the field of intellectual property, but also provisions of the requirements of the Laws of Ukraine: «On Copyright and Related Rights», «On Measures

Висновки

Проаналізувавши законодавчі акти, які стосуються регулювання відносин у сфері охорони інтелектуальної власності, а також об'єктивні та суб'єктивні ознаки складу адміністративних правопорушень, передбачених нормами статей 156-3, 164-7, 164-8, 164-13 КУпАП, слід зазначити, що вони не досить чітко сформульовані у диспозиціях вказаних статей, що, безумовно, створює певні проблемні питання під час кваліфікації адміністративних правопорушень. Для запровадження ефективної правової регламентації адміністративної відповідальності за порушення законодавства у сфері інтелектуальної власності, відмежування їх від інших правопорушень необхідно використовувати не тільки норми статей КУпАП, якими передбачена адміністративна відповідальність за порушення законодавства у сфері інтелектуальної власності, а й положення Законів України: «Про авторське право і суміжні права», «Про заходи щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я населення», «Про рекламу», «Про державну підтримку кінематографії в Україні», «Про кінематографію», «Про особливості державного регулювання діяльності суб'єктів господарювання, пов'язаної з виробництвом, експортом, імпортом дисків для лазерних систем зчитування», «Про ліцензування видів господарської діяльності» та інших нормативних актів.

Список використаних джерел:

1. Калімбет А. Л. Державне управління в галузі телебачення в Україні : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Одеса, 2016. 207 с.
2. Світличний О. П. До питання встановлення адміністративної та кримінальної відповідальності юридичних осіб за порушення прав інтелектуальної власності. *Науковий вісник НУБіП України. Серія «Право»*. 2014. Вип.197. Ч. 2. С. 196–200.

to Prevent and Reduce use of tobacco products and their harmful effects on the health of the population», «About advertising», «About state support for cinematography in Ukraine», «About cinematography», «About features of states th regulation of business entities related to production, export, import of disks for laser reading systems», «On licensing of economic activity» and other regulations.

The objective and subjective features of the composition of administrative offenses envisaged by the norms of Articles 156-3, 164-7, 164-8, 164-13 of the Code of Administrative Offenses are analyzed, they are stated that they are not sufficiently clearly stated in the dispositions of the said articles, which unconditionally creates problematic issues in the qualification of administrative offenses in law enforcement activities, and ways to improve the institution of administrative responsibility for violations of legislation in the field of intellectual property.

Key words: legislation, security, object, subject, offense.

